

1Z VSEBINE: **3** SMERNICE ZA DELOVANJE SINDIKATOV V ZVEZI Z ZAPOSLENIMI INVALIDI **5** OBČINA PO MERI INVALIDOV **6** CIVILIZIRANO PARKIRANJE **8** PEDAGOŠKA AKCIJA **11** ZAPOSLOVANJE INVALIDOV – Med politiko in prakso **12** REVIJA PEVSKIH ZBOROV DRUŠTEV INVALIDOV ZDIS **14** ORGANIZIRANJE USTVARJALNIH DELAVNIC IN TERAPEVTSKIH SKUPIN **15** POMOČ PRI ODPRAVLJANJU ARHITEKTURNIH OVIR IN DRUGIH OVIR V BIVALNEM IN DELOVNEM OKOLJU **16** USPOSABLJANJE ZA AKTIVNO ŽIVLJENJE IN DELO **18** ORGANIZIRANJE IN IZVAJANJE USPOSABLJANJ ZA DELO IN NEPOSREDNA POMOČ INVALIDOM

VSEBINA

Glasilu ZDIS na pot.....	2
Smernice za delovanje sindikatov v zvezi z zaposlenimi invalidi	3
Projekt OBČINA PO MERI INVALIDOV	5
Projekt CIVILIZIRANO PARKIRANJE	6
»PEDAGOŠKA AKCIJA« - RAZVOJ IN IZVEDBA.....	8
Simpozij z mednarodno udeležbo: ZAPOSLOVANJE INVALIDOV – Med politiko in prakso.....	11
SKRIB ZA INTEGRACIJO INVALIDOV V KULTURNO ŽIVLJENJE – REVIJA PEVSKIH ZBOROV DRUŠTEV INVALIDOV ZDIS.....	12
ORGANIZIRANJE USTVARJALNIH DELAVNIC IN TERAPEVTSKIH SKUPIN	14
POMOČ PRI ODPRAVLJANJU ARHITEKTURNIH OVIR IN DRUGIH OVIR V BIVALNEM IN DELOVNEM OKOLJU.....	15
USPOSABLJANJE ZA AKTIVNO ŽIVLJENJE IN DELO (Kako zaposliti delovnega invalida; vzpodbujanje osebnostne rasti - obvladovanje invalidnosti).....	16
ORGANIZIRANJE IN IZVAJANJE USPOSABLJANJ ZA DELO IN NEPOSREDNA POMOČ INVALIDOM.....	18

Z V E Z A
D E L O V N I H
I N V A L I D O V
S L O V E N I J E

GLASILO

**Zveze
delovnih
invalidov
Slovenije
št. 1/2004**

Izdajatelj:

Zveza delovnih invalidov Slovenije
Dunajska 101, 1000 Ljubljana

Urednik:

Miran Krajnc, dr. vet. med.,
predsednik Zveze delovnih invalidov
Slovenije

Uredniški odbor:

Jože Gorjan, Alojz Cifer, Tanja Hočevar
in Miran Krajnc

Oblikovanje in grafična priprava:

Birografika BORI d.o.o., Ljubljana,
Barbara Bogataj-Kokalj

Tisk:

Birografika BORI d.o.o., Ljubljana

Naslov uredništva:

Zveza delovnih invalidov Slovenije
Dunajska 101, 1000 Ljubljana
Telefon: 01 566 14 59
Faks: 01 566 14 60
E-mail: zdis@siol.net

Revija je brezplačna, in v javnem
interesu, zaradi česar na podlagi 8.
točke 26. člena Zakona o davku na
dodano vrednost (Uradni list RS št.
89/98) ni zavezana plačilu DDV.

Izhaja v nakladi 600 izvodov.

Glasilu ZDIS na pot

Informativni dejavnosti smo v Zvezi delovnih invalidov Slovenije vedno posvečali posebno pozornost. Menili smo, da je obveščanje ena od temeljnih vrednot civilne družbe in obveščenost ena od temeljnih pravic našega članstva. Člani bodo svojo invalidsko organizacijo imeli za svojo, če bodo o njej in njeni aktivnosti vedeli čim več. Tako smo v preteklosti v pisмени obliki obveščali svoje članstvo na različne načine. Zadnje, kar se je zadržalo največ časa so bila Obvestila, ki so vrsto let izhajala v ciklostilu in so bila ena prvih glasil med nacionalnimi invalidskimi organizacijami. Toda čas jih je prerastel in svojo pionirsko vlogo so odigrala. S prenehanjem izdajanja obvestil pa je ponovno vzniknila zamisel o izdajanju glasila ZDIS (glasila Zveze delovnih invalidov Slovenije), ki pa se bo v svojem značaju bistveno razlikovalo od preteklih tovrstnih informatorjev. Razlika je razumljiva, saj z velikimi koraki vstopamo v informacijsko družbo, torej v novo dobo, ki v tehničnem in tehnološkem smislu omogoča pridobivanje velikega števila informacij. Velika pridobitev na področju informiranja je oblikovanje nove posodobljene spletne strani naše Zveze, kjer lahko zasledujemo najnovejše dogodke, aktualna stanja na slovenski invalidski sceni, komentarje, razmišljanja, in kar je še takega, ki zanima nas invalide.

Glasilu ZDIS pa je čisto nekaj drugega. Predstavlja enega dokumentov naše invalidske organizacije in objavlja besedila trajnega pomena, torej ga lahko uvrstimo v anale. V njem bo mogoče zaslediti zakonske tekste, predstavljeni bodo posamezni projekti Zveze, govora bo o primerih dobre prakse pri delovanju društev in posameznikov, omenjali bomo razvoj in učinke socialnega partnerstva, v njem bo mogoče najti povzetke literature, ki se nanaša na invalide, vanj pa bomo vključevali tudi prispevke zunanjih sodelavcev.

Za letošnje uvodno leto je predvidena izdaja enega glasila, v naprej pa največ dvakrat letno. Tako pogostnost omogoča zamišljeni vsebinski koncept, ki bo ob prvi izdaji prav gotovo deležen temeljite evalvacije, ki je pravica vas bralcev. Seveda je želja izdajatelja, da glasilo dobi v roke vsak član Zveze pretirana in je v nasprotju z našimi denarnimi zmožnostmi. Zato bomo prvo številko natisnili v 600 izvodih in jih z ozirom na velikost društev ustrezno distribuiral.

V uredniškem odboru glasila ZDIS, ki ga sestavljajo Jože Gorjan, Alojz Cifer, Tanja Hočevnar in Miran Krajnc, bomo storili vse, da bo glasilo zaživel v pravi podobi.

Zaželite nam tudi vi, ki vam je Glasilo ZDIS namenjeno, vse najboljše na njegovi poti glasnika smeri razvoja in enotnosti Zveze delovnih invalidov Slovenije.

**Miran Krajnc, dr. vet. med.,
predsednik Zveze delovnih invalidov Slovenije**

Smernice za delovanje sindikatov v zvezi z zaposlenimi invalidi

Zveza delovnih invalidov Slovenije je skupaj s štirimi reprezentativnimi sindikati: Zvezo svobodnih sindikatov Slovenije, Konfederacijo sindikatov Pergam, Konfederacijo sindikatov 90 Slovenije ter Konfederacijo novih sindikatov Slovenije – Neodvisnost, 28. 04. 2003 v prostorih ZDIS svečano podpisala Smernice za delovanje sindikatov v zvezi z zaposlenimi invalidi.

Pred podpisom smo sklicali tiskovno konferenco, ki je po splošni presoji dosegla svoj cilj. Dogodek so obeležili v glavnih slovenskih medijih (časopisi, RTV Slovenija), s čemer smo dostojno popularizirali izhodišča Mednarodne organizacije dela v Kodeksu o ravnanju z invalidnostjo na delovnem mestu. Na tiskovni konferenci je bila novinarjem posredovana izjava za javnost, ki je glasila:

Izjava za javnost na tiskovni konferenci ob svečanem podpisu Smernic za delovanje sindikatov v zvezi z zaposlenimi invalidi med

- Zvezo delovnih invalidov Slovenije in
- Zvezo svobodnih sindikatov Slovenije,
- Konfederacijo sindikatov Pergam,
- Konfederacijo sindikatov 90 Slovenije ter
- Konfederacijo novih sindikatov Slovenije – Neodvisnost

V Zvezi delovnih invalidov Slovenije že kar nekaj časa negujemo pobudo o neke vrste kodeksu ali bolje smernicah, ki bi jih naj skupaj podpisali sindikati in naša invalidska organizacija na temo odnosov med sindikati in delovnimi invalidi.

K uresničitvi tega dejanja so nas vzpodbudili razgovori s posameznimi zaposlenimi invalidi, ki zaradi različnih vzrokov niso mogli najti civilizirane komunikacijske ravni s sindikalnimi zaupniki.

V nekaterih primerih smo opazili premočan vpliv upravljalne strukture v gospodarskih družbah, ki je znala prikazati ekonomske razmere v dramatični luči prihodnosti podjetja. Taksi psihozi oziroma razmišljanju so zaradi vpliva vodstva, torej kapitala, podlegli praktično vsi zaposleni. Iz razumljivih razlogov in občasno potencialnih liberalističnih pogledih, ki jih v tranzicijskih razmerah ne manjka nikjer

po svetu, oziroma zaradi še vedno premalo razvite vloge sindikatov, smo se v Zvezi delovnih invalidov Slovenije odločili slediti napotkom Mednarodne organizacije dela (ILO). Ta je izdelala kodeks v ravnanju z invalidnostjo na delovnem mestu, ki smo ga prevedli in izdali v brošuri.

Vsebina Smernic temelji na ediciji ILO in smiselno povzema tekst, ki se zavzema za vzpostavitev humanih odnosov na delovnem mestu, krepitvi solidarnosti med delavci in še posebej prav to obravnava v zvezi z delovnimi invalidi. Ti so zaradi vedno večjih produkcijskih zahtev ob istočasno manjši delazmožnosti potrebni realne zaščite in ustrezne obravnave, ki izvzema lažno solidarnost, šikaniranje na delovnem mestu, nerazumevanje zaščitnikov delavskih pravic ali tudi pretirano zaščito, kar ne prispeva k vključenosti invalidov v delovni proces.

Svečani podpis Smernic med Zvezo delovnih invalidov Slovenije in sindikati vežemo tudi na leto 2003, ki ga je EU proglasila za Evropsko leto invalidov. S tem želimo opozoriti na potrebo o osveščanju družbe o pravicah invalidov in dati poudarek zagotovitvi enakih možnosti invalidov. Skratka, gre za enega od načinov bojevanja zoper izključevanja invalidov iz družbe, neke vrste družbeno diskriminacijo in za omogočanje neodvisnega življenja ter večjega dostojanstva.

Sledil je svečan podpis smernic, katerih faksimile objavljamo v celoti. ●

Miran Krajnc

Danes se postavlja vprašanje ali so Smernice dejansko pripomogle k bolj omikamem dialogu sindikalnih zaupnikov z zaposlenimi delovnimi invalidi. Povratne informacije so vzpodbudne. Vendar jih moramo gledati v luči dolgotrajne graditve medčloveških odnosov, ki v tranzicijskih časih niso vedno po meri invalidov. Kaže, da bomo formalno ta proces ozaveščanja zaokrožili šele s sklenitvijo podobnega dogovora med Zvezo delovnih invalidov Slovenije in delodajalci. To bo naš naslednji korak.

SMERNICE ZA DELOVANJE SINDIKATOV V ZVEZI Z ZAPOSLENIMI INVALIDI

1. smernica

Te smernice se sprejemajo zaradi vzpodbujanja enakih zaposlitvenih možnosti delavcev invalidov, njihovo zaposlovanje, usposabljanje, vključno z ukrepi za ohranitev zaposlitve in vrnitve na delo, v okviru delovanja sindikatov.

2. smernica

Podpisniki bodo vzpodbujali invalidne delavce, da se vključujejo v sindikate in jim s tem omogočajo uresničitev njihovih pravic.

3. smernica

Sindikati aktivno zastopajo interese invalidnih delavcev pri vodstvu in organih upravljanja, podpirajo pozitivne aktivnosti, katerih cilj so :

- omogočanje vključevanja invalidov na delovno mesto,
- povečevanje osveščenosti med vodstvom in zaposlenimi ter
- vse potrebne ureditve ali prilagoditve

4. smernica

Za doseganje zdravega in varnega delovnega mesta sindikati dosledno zagovarjajo zavezanost k obstoječim standardom varnosti in zdravja pri delu in k uvajanju zgodnjega ukrepanja pred nastankom invalidnosti.

5. smernica

Sindikati sodelujejo in prispevajo k informiranju o invalidnosti in preventivnih programih, ki jih v korist delavcev zagotavljajo organizacije delodajalcev oz. invalidov.

6. smernica

Predstavniki sindikata, zaposleni delovni invalidi in organizacije, ki zastopajo interese invalidov bodo v interesu doseganja ciljev iz 1. smernice sodelovali na načelih strpnosti, razumevanja in medsebojnega spoštovanja.

7. smernica

Ta dokument ima značaj priporočil za delovanje podpisnikov in zaposlenih delovnih invalidov ter temelji na Kodeksu ravnanja z invalidnostjo na delovnem mestu (izvirni naslov : Code of practice on managing disability in the work place), ki ga je izdala Mednarodna organizacija dela (ILO) leta 2002.

Smernice veljajo z dnem podpisa med sindikatom in Zvezo delovnih invalidov Slovenije.

Ljubljana, 28.04.2003

Konfederacija novih sindikatov Slovenije - Neodvisnos

Drago Lombar, predsednik

Konfederacija sindikatov 90 Slovenije

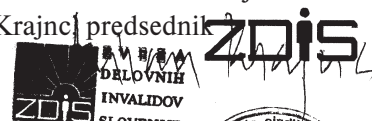
Boris Mazalin, predsednik

Zveza svobodnih sindikatov Slovenije
Dušan Semolič, predsednik

Zveza delovnih invalidov Slovenije

Miran Krajnc, predsednik

Konfederacija sindikatov Pergram

Dušan Rebolj, predsednik

Projekt OBČINA PO MERI INVALIDOV

Zveza delovnih invalidov Slovenije je v Evropskem letu invalidov 2003 pobudnica projekta »OBČINA PO MERI INVALIDOV«.

Listina »OBČINA PO MERI INVALIDOV« je priznanje občini, ki v svojem delovanju upošteva različnost potreb svojih občanov. Zato načrtno razvija, vzpodbuja in realizira dejavnosti in ukrepe, ki bistveno prispevajo tudi k večji kvaliteti osebnega življenja invalidov in njihovih družin, ustvarja možnosti za njihovo socialno vključenost in za aktivno udeležbo v družbenem življenju občine z namenom udejanjanja pravic človeka in državljana.

Listino lahko pridobi občina, ki izpolnjuje določene pogoje in kriterije. V Evropskem letu invalidov 2003 je te kriterije izpolnila Občina Ajdovščina. Zveza delovnih invalidov Slovenije in Občina Ajdovščina sta sklenili poseben dogovor, ki vsebuje obveznosti pogodbenikov in katerega sestavina je občinski akcijski načrt.

V dogovoru je posebej opredeljena vloga župana občine Ajdovščina in vloga Društva invalidov Ajdovščina – Vipava za izvedbo občinskega akcijskega načrta, kakor tudi poročanje o izvajanju občinskega akcijskega načrta.

Posebna delovna skupina, v katero so bili enakopravno vključeni predstavniki invalidskih organizacij, ki delujejo na območju občine AJDOVŠČINA, je analizirala položaj invalidov v občini AJDOVŠČINA glede na udejanjanje Standardnih pravil Organizacije združenih narodov za izenačevanje možnosti invalidov.

Na osnovi te analize je občina AJDOVŠČINA pripravila in sprejela na občinskem svetu konkreten akcijski načrt kot sestavino delovnega programa občinskega sveta z jasno opredeljenimi cilji, roki in odgovornimi nosilci nalog in prioritarnimi nalogami za čas mandata župana in občinskega sveta.

Župan gospod Marjan POLJŠAK je sprejel odgovornost za izvedbo projekta.

Občina AJDOVŠČINA je povezala in vzpodbudila sodelovanje različnih dejavnikov na območju občine: od javnih služb, invalidskih in drugih nevladnih organizacij do gospodarstva, za realizacijo akcijskega načrta.

Občina AJDOVŠČINA je ves čas spremljala izvajanje akcijskega načrta in obravnavala v delovnih telesih občinskega sveta in dajala pobude drugim dejavnikom za realizacijo njihovih nalog in je pri tem upoštevala tudi ocene invalidskih organizacij in mnenja neposrednih uporabnikov.

Občina AJDOVŠČINA osvešča javnost s pravicami, potrebami in možnostmi invalidov in je promovirala akcijski načrt in vlogo vseh izvajalcev za doseganje večje kvalitete skupnega življenja v občini.

Občina AJDOVŠČINA vsestransko podpira dejavnosti invalidskih organizacij in jih vključuje kot partnerje v aktivnosti za invalide.

Društvo invalidov AJDOVŠČINA – VIPAVA je svojo aktivnost za pridobitev naziva »OBČINA PO MERI INVALIDOV« utemeljilo na pozitivnem odnosu občine do sprejemanja ukrepov, ki bistveno vplivajo na položaj invalidov v občini.

V ta namen je v svoj program dela vključilo naloge društva invalidov in obveznosti iz akcijskega načrta občine, da z načrtnimi in trajnimi aktivnostmi vzpodbuja večjo kvaliteto skupnega življenja vseh občanov in še posebej invalidov v njihovem okolju, socialno vključenost invalidov in njihovo sodelovanje v družbenem življenju kraja.

Društvo invalidov je neposredno vključeno v izvajanje in spremljanje občinskega akcijskega načrta.

Društvo invalidov je okrepilo svoje sodelovanje z drugimi invalidskimi organizacijami, ki delujejo na območju občine AJDOVŠČINA.

Zveza delovnih invalidov Slovenije je podelila LISTINO

»OBČINA PO MERI INVALIDOV« občini AJDOVŠČINA in stekleno skulpturo – silhueto palače Združenih narodov.

Slavnostna podelitev listine, ki jo je opravil minister za delo, družino in socialne zadeve dr. Vlado Dimovski, je bila v desetega decembra 2003 Ajdovščini.

S projektom "OBČINA PO MERI INVALIDOV" smo seznanili tudi mednarodno javnost, pri čemer velja poudariti zanimanje

EU, ki ga je označila za primer dobre prakse in vrednega posnemanja v državah članicah EU. V njem vidimo tudi možnost promocije države Slovenije, ki pozitivno izstopa na področju skrbi za ovirane državljanke. ●

Tanja Hočevnar

Minister za delo, družino in socialne zadeve dr. Vlado Dimovski predaja stekleno skulpturo "Občina po meri invalidov" županu Občine Ajdovščina gospodu Marjanu Poljšaku.

Roman Velikonja, predsednik Društva invalidov Ajdovščina-Vipava pred podelitvijo Listine "Občina po meri invalidov"

Steklena skulptura za prejemnika Listine "Občina po meri invalidov" - Občino Ajdovščina in Društvo invalidov Ajdovščina-Vipava

Projekt CIVILIZIRANO PARKIRANJE

V času akcije Evropskega tedna mobilnosti (16. 9 – 22. 9. 2003) je Zveza delovnih invalidov Slovenije v okviru aktivnosti Evropskega leta invalidov 2003, pripravila in izvedla projekt Civilizirano parkiranje. Akcija je imela namen ozaveščanja javnosti o problemih invalidov pri nepravilnem parkiranju osebnih vozil na mestih določenih za invalide.

Osrednja tema Evropskega tedna mobilnosti za leto 2003 je bila »dostopnost«. Korenine teme »Dostopnost« najdem v Standardnih pravilih OZN za izenačevanje možnosti invalidov, kot 5. pravilo, ki v ciljnem področju enakopravnega sodelovanja dostopnost razmejuje na dostopnost do fizičnega okolja in dostopnost do informacij in komuniciranja. In prav dostopnost do fizičnega okolja je rdeča nit projekta Civilizirano parkiranje namenjenega najbolj ranljivim družbenim skupinam, ob enem pa nudi priložnost za izboljšanje dostopnosti za vse.

Zveza delovnih invalidov Slovenije je s prostovoljci v 69. društvih opozorila na problem parkiranja. Voznike je opozarjala, da svojih vozil ne parkirajo na redkih parkirnih mestih, ki so posebej označena s talno, dostikrat pa tudi z vertikalno signalizacijo, ki govori, da so ta mesta rezervirana za vozila invalidov. Za nepravilno parkiranje se smatra vsako vozilo, ki nima na vidnem mestu invalidskega parkirnega znaka.

Na vsako tako vozilo smo zataknili za brisalce letak, ki je s svojo vsebino opozarjal voznika, da se ne obnaša v skladu z Zakonom o cestnem prometu in istočasno apeliral na njegovo zavest, moralo in druge vrednote, ki različnost prepoznavajo kot stalno spremljevalko sobivanja. Končno gre za spoštovanje človekove pravice do nemotenega gibanja iz kraja v kraj, kjer dostopnost igra odločilno vlogo. Če so se že lokalne oblasti odločile urediti parkirna mesta

za invalide, je preprosto logično pričakovati, da jih državljani, ki te ugodnosti ne potrebujejo, tudi spoštujejo.

Mnenja smo, da je osebno vozilo invalida lahko tudi odličen ortopedski pripomoček, ki mu pomaga uresničevati življenjske in delovne cilje.

Veselila nas je precejšnja podpora tej akciji. Na zadnji strani opozorilnega letaka so navedeni številni naslovi, ki dajejo prav naši usmeritvi doseganja enakih možnosti, ki jih še posebej poudarja socialni model razumevanja invalidnosti, katerega nosilec je znotraj Evropske unije, Evropski invalidski forum (EDF).

To so:

- Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve;
- Ministrstvo za promet;
- Policija;
- Stanislav Brenčič, predsednik Odbora za zdravstvo, delo, družino, socialno politiko in invalide pri Državnem zboru RS;
- Svet za preventivo in vzgojo v cestnem prometu RS;
- Dnevnik;
- Avtomagazin.

V zvezi s projektom so predsednika Zveze dne 15. 09. 2003 na Radiu Slovenija povabili na intervju, dne 18. 09. 2003 pa je bilo v prostorih Zveze sklicana tiskovna

konferenca za predstavitev projekta, isti dan je dal predsednik intervju še za Radio Kranj in Radio Ognjišče ter kasneje tudi za Radio Sraka. AMZS je akcijo predstavil na svoji spletni strani na prvi strani, Televizija Slovenije pa je akcijo zatikanja letakov za nepravilno parkiranje posnela dne 20. 09. 2003 na Vrhniki, kjer je sodelovalo naše Društvo invalidov Vrhnika. O akciji, ko so se predstavniki Medobčinskega društva invalidov Gornja Radgona v nekaj dneh sprehodili po večjih središčih po občinah Gornja Radgona, Radenci, Sveti Jurij ob Ščavnici in tam opozarjali nevestne voznike avtomobilov, ki so parkirali na parkiriščih, namenjenih invalidom in za brisalce zatikali letak, je dne 30. 09. 2003 pisal tudi časopis Večer.

Po skoraj letu dni od izvedbe te akcije lahko ugotovim, da smo za popularizacijo storili vse, kar je bilo v naši moči. Toda z učinkom nismo in ne moremo biti zadovoljni. Pokazalo se je, da je ozaveščanje dolgotrajen proces, za mnoge naše invalide celo predolgotrajen. Zato menim, da je z opozarjanjem kršiteljev potrebno nadaljevati, in se povezovati s somišljeniki v širšem slovenskem prostoru. V veliko pomoč bi nam bili organi pregona, ki lahko edini v zelo kratkem času vcepijo evropske manire brezvestnežem, ki onemogočajo enake možnosti in posebno ogrožajo naše socialno vključevanje. ●

Miran Krajnc

PARKIRALI STE NA MESTU ZA INVALIDE.

ZAKAJ TAKO?

47. člen Zakona o varnosti cestnega prometa (Ur.l.RS, št. 30/98) navaja, da se z denarno kaznijo 10.000 tolarjev kaznuje vsak, ki neopravičeno parkira na označenem parkirnem prostoru za invalide.

ZDIS ZVEZA DELOVNIH INVALIDOV SLOVENIJE

»PEDAGOŠKA AKCIJA« - RAZVOJ IN IZVEDBA

Začetek »pedagoške akcije« sega v šolsko leto 1990/91. Da bi čimveč prispevali k prebujanju javnosti pri oblikovanju odnosov do drugačnih in prizadetih občanov, smo v društvih invalidov na Koroškem iskali primerne rešitve. Spoznavali smo možnosti odpravljanja arhitekturnih ovir. O vsem tem smo hoteli zainteresirati javnost. S problematiko smo seznanjali tudi občinske skupščine in večje delovne organizacije, pa tudi takratno Zvezo društev invalidov Slovenije.

Ugotovili smo, da to ni dovolj in da je nujno potrebno ta vprašanja predstaviti tudi in predvsem mladim ljudem. Že v začetku leta 1990 smo s to pobudo seznanili profesorja Frančka Lasbaherja, predstojnika koroške Območne enote Zavoda Republike Slovenije za šolstvo v Slovenj Gradcu. Ta je bil zamislil naklonjen. Predstavniki društev invalidov smo v jeseni istega leta program in namen akcije predstavili ravnateljski konferenci regije. Ob takratnem soglasju ravnateljev ta enota Zavoda akcijo podpira vsa leta. To nalogo smo poimenovali »pedagoška akcija«.

Predstavniki društev invalidov so se v naslednjih letih še parkrat udeležili regijske ravnateljske konference. V posameznih društvih pa so sklicali tudi posvete z mentorji, ki po šolah to akcijo izvajajo. Ob vsakoletnem razpisu pa predstavniki društva kar osebno obišejo vodstva šol.

Vseskozi je bil namen, da je ta akcija prispevek k praznovanju mednarodnega (svetovnega) dneva invalidov (MDI).

Pedagoško akcijo izvajamo zaradi osveščanja mladine, širjenja pozitivne miselnosti med mladimi, poznavanja invalidske problematike med mladimi.

Poznavanje invalidske problematike je potrebno znanje za mlade, ker problem invalidnosti s pozitivne strani v Sloveniji ni dovolj poznan. S tem poznavanjem bi invalidom dali enake možnosti za bivanje, udejstvovanje in delo. Mladi potrebujejo usmeritev na vseh področjih. Če bomo poskrbeli za pozitivno usmeritev, bomo razvili pozitivno mišljenje pri ljudeh, na katerih so lahko temelji bo-doče družbe.

Kvaliteto življenja invalidov lahko izboljšamo tudi s tem, ko s pedagoško akcijo osvestimo javnost, torej dvignemo družbeno zavest in tolerantnost do invalidov.

Na kratko cilje in namen strnemo v tri točke:

- da mladina spozna posebne potrebe invalidnih in nemočnih občanov,
- da mladina razume pravice invalidov pri njihovem enakopravnem vključevanju v družbeno življenje,
- da mladina živi, dela in se obnaša varno, kar naj bi zmanjšalo število nesreč, da bo manj invalidov

Na pobudo koroške območne enote Zavoda za šolstvo v Slovenj Gradcu je akcijo že v začetku leta 1993 podprlo tudi Ministrstvo za šolstvo in šport ter Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Ponovno pa je Zavod akcijo podprl leta 1998 na pobudo Zveze delovnih invalidov Slovenije (ZDIS) ter še naslednja leta. Vsakokrat je Zavod poslal vsem osnovnim šolam okrožnico in priporočilo, naj se v akcijo vključijo in da lahko namenijo del učnega časa razgovoru z učenci o problematiki invalidnosti in izdelavi prispevkov. Tako o akciji vsakokrat obvestimo OE Zavoda za šolstvo in jih prosimo za sodelovanje. Ob zaključku akcije pa pošljemo poročilo tudi temu Zavodu.

Da bi bilo mogoče rezultate akcije razglasiti na proslavi MDI, je razpis akcije vedno poslan šolam že dva meseca prej. Koordinacija društev vedno določi primerno geslo oziroma temo vsakoletne akcije, pri tem po možnosti upošteva tudi vsakokratno geslo MDI. Šolam dostavi tudi primeren material v obliki tez, raznih publikacij in napotkov; po potrebi tudi tekst ustreznega »pravila« Standardnih pravil za izenačevanje možnosti invalidov.

Mednarodni dan invalidov je bil prvotno postavljen v termin prve pomladanske nedelje, zato je prvih pet akcij potekalo pred začetkom pomladi. Leta 1995 pa je upoštevano, da je za mednarodni (svetovni in evropski) dan invalidov določen datum 3. december, zato od tedaj naprej akcije potekajo v jeseni.

Pri dosedanjih 14. razpisih »pedagoške akcije« so bila uporabljena naslednja gesla; akcija, proslava MDI in podelitev »regijskih priznanj« pa je izvedeno, kot sledi:

Leto	Šol. leto	Proslava MDI in podelitev regijskih priznanj			
		Kraj	Organizator DI	Geslo	
1.	1991	90/91	KDS Črneče	Slovenj Gradec	Invalidi med nami
2.	1992	91/92	KDS Črneče	Dravograd	Naša kultura in invalidi
3.	1993	92/93	KDS Črneče	Radlje ob Dravi	Za več solidarnosti med nami (med generacijami)
4.	1994	93/94	KDS Črneče	Dravograd,	Prizadeti v družini
5.	1995	94/95	KDS Črneče	Slovenj Gradec	Strpnost do invalidov
6.	1995	95/96	KSD Črneče	(Dravograd)	Strpnost do invalidov
7.	1996	96/97	Muta	Muta	Živimo varno – preprečujmo invalidnost
8.	1997	97/98	Šentjanž	Dravograd	Uveljavitev invalidov – vzpostavljanje civilnega dialoga
9.	1998	98/99	Slovenj Gradec	Slovenj Gradec	Človekove pravice in invalidi
10.	1999	99/00	Prevalje	Mežiške doline	Za enake pravice invalidom v neenaki usodi
11.	2000	00/01	Vuzenica	Radlje ob Dravi	Različnost je naša skupna pot
12.	2001	01/02	Muta	Muta	Enakost pri zaposlovanju invalidov
13.	2002	02/03	Dravograd	Dravograd	Izobrazba za vse
14.	2003	03/04	Slovenj Gradec	Slovenj Gradec	Omogočimo mobilnost in dostopnost tudi invalidom

Po šolah so do sedaj izvajali akcijo na različne načine:

- z učenci ali dijaki imajo večinoma učno uro o tematiki,
- skupine učencev ali celi razredi se pogovorijo s skupino invalidov,
- mentorji se z učenci pogovorijo v krožkih,
- nato učenci napišejo spise ali naredijo risbe s to temo,
- v gimnaziji je nekaj dijakov naredilo raziskovalne naloge,
- v času ob MDI na šolah učenci/dijaki pripravijo primerne aktivnosti:
  - nagovor učencev ali predstavnikov invalidov po šolskem radiu
  - pripravijo šolsko razstavo ali oglasno desko s prispevki in parolami,
- vse prispevke-izdelke mentorji pregledajo, izbor (približno petih prispevkov) pošljejo društvom invalidov na svojem področju.

V društvih posebne komisije izmed prispevkov izberejo večinoma po dva najboljša iz vsake šole in enega za celo društvo. Na regijski proslavi MDI se tem izbranim (po enem iz vsakega društva) podeli regijska »priznanja« in knjižna darila. Ostale izbrane najboljše prispevke iz vsake šole pa društva razglasijo na primernih zborih učencev ali invalidov, ko izbrani avtorji dobijo tudi priznanja (tudi skromnejša darila) in preberejo svoje spise.

V koroški regiji se v akcijo vključujejo pretežno višji razredi v skoraj vseh osnovnih šolah, pretežno matičnih, manj v podružničnih šolah. Sodelujejo tudi šole s prilagojenim poukom. Vključujejo se tudi nekatere srednje in poklicne šole.

Tako je v regiji vsako leto sodelovalo od 16 do 24 šol; to so bile: po 16 do 22 OŠ, po 1 do 2 SŠ in nekajkrat 1 PŠ.

Vsakokrat pa se vodstvom šol, pedagoškim delavcem in mentorjem zahvalimo za sodelovanje.

Že v začetku je pedagoška akcija zaživela prevsem v šolah koroške regije. V omejenem obsegu je nekaj let potekala tudi v nekaterih drugih društvih invalidov po Sloveniji.

Da bi o uspehu te akcije seznanili širšo javnost in spodbudili še večjo udeležbo šol, je regijska koordinacija društev leta 1994 izdala zbornik prispevkov prvih treh razpisov akcije, ki ima naslov »Z nami živijo tudi invalidi«. Zajeti so nagrajeni prispevki. V ta zbornik so poleg prispevkov iz šol koroške regije vključeni tudi prispevki iz šol naslednjih krajev iz drugih delov Slovenije: Škofja Loka, Žiri in Železniki, Cerknica in Stari trg pri Ložu, Ilirska Bistrica, Logatec, Vrhnika, Mozirje, Piran in Trzin.

V maju 1993 so študentje defektologije večje število izbranih prispevkov razstavili na Pedagoški fakulteti v Ljubljani. Več razstav so pripravili tudi po društvih.

Kar nekaj prispevkov pa je objavljenih v raznih časopisih, revijah, šolskih in drugih glasilih. Akcijo redno spremljajo novinarji časopisnih hiš, lokalnih radijskih in televizijskih postaj.

Nekaj let je akcija uspevala samo v koroški regiji. Vedno pa je bila želja, da bi bila vseslovenska. Kasneje pa se je vendarle aktivneje vključila tudi ZDIS. Že v akciji leta 1998 je izbrane avtorje iz šol koroške regije nagradila s koristnim obiskom Inštituta za rehabilitacijo in prijetnim izletom v živalski vrt v Ljubljani ali izletom po Ljubljani. To se je ponovilo tudi naslednje leto.

Naslednji dve leti pa je ZDIS akcijo razpisala po vseh svojih društvih invalidov v Sloveniji. Uspeh je bil kar vzpodbuden. Poleg ZDIS in Zavoda Republike Slovenije za šolstvo, se je pri akciji leta 1999 vključil tudi Urad vlade Republike Slovenije za invalide. V letu 2000 pa je ZDIS nastopila samostojno.

Pri razpisu pedagoške akcije leta 1999 so šole ali društva na ZDIS poslala 237 literarnih prispevkov (spisov) iz 48 osnovnih in 7 različnih srednjih šol, številne risbe in

podobno pa so poslali iz 19 osnovnih in 5 različnih srednjih šol; iz nekaterih šol so poslali obe vrsti prispevkov, pisne in likovne.

Pri razpisu leta 2000 pa je na ZDIS 54 osnovnih in 3 srednje šole poslalo 168 literarnih prispevkov.

Od vseh prispevkov je bil narejen izbor najboljših. Posebna delovna skupina je po zahtevnih kriterijih za priznanja Zveze izbrala leta 1999 44, leta 2000 pa 21 pisnih prispevkov. Strokovnjak likovnega področja pa je kot najboljše izbral 20 posameznikov in 3 skupine učencev/dijakov.

Izbrani likovni prispevki iz akcije 1999 so bili razstavljeni, izbrani pisni prispevki iz akcij leta 1999 in 2000 pa so bili objavljeni v vsakoletnem zborniku.

Običajno v teh akcijah več kot polovica učencev in dijakov opisuje predvsem posamezno težjo invalidno osebo v družini, v sorodstvu ali tudi slučajne znance. Manj se jih poglobi in razmišlja o postavljenem gestu, kar je bil cilj in tema vzgojne akcije.

Za vse sodelujoče pa velja, da se s takim razmišljanjem o invalidnosti lahko razvijajo v socialno zrele, dobro vzgojene in humano čuteče osebnosti. ●

Franc Černe

Skupinska slika iz podelitve priznanj v Ljubljani, dne 24.5.2000

Simpozij z mednarodno udeležbo: ZAPOSLOVANJE INVALIDOV – Med politiko in prakso

Simpozij sta 3. in 4. novembra 2003 organizirala Zveza delovnih invalidov Slovenije in Inštitut Republike Slovenije za rehabilitacijo v Kongresnem centru Portorož. Med 145 udeleženci iz treh držav – Slovenija, Hrvaška in Madžarska, je bilo največ predstavnikov invalidskih organizacij in strokovnjakov iz centrov za poklicno rehabilitacijo. Na simpoziju pa so bili še predstavniki Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje, Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije in Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve.

Prvi dan sta nam strokovnjaka iz Anglije (Mike Buckley in Danica Hanlon) orisala kako se spreminja miselnost na področju invalidske politike oziroma zakaj je zaposlovanje invalidov lahko koristno tudi za delodajalce. Popoldne pa so predstavniki invalidskih organizacij iz Slovenije, Hrvaške in Madžarske predstavili njihove programe oziroma aktivnosti za izboljšanje kvalitete življenja delovnih invalidov.

Drugi dan pa so bili predstavljeni izsledki raziskave »Pravica do enakih možnosti in enake obravnave – Usposabljanje in zaposlovanje invalidov v Evropskih uniji in Sloveniji«, ki

jo je v letu 2002/2003 v okviru Ciljnega raziskovalnega programa »Konkurenčnost Slovenije 2001 – 2006« (projekt sta financirala Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport) izvajal Inštitut Republike Slovenije za rehabilitacijo.

Pri izvedbi projekta je sodelovalo deset strokovnjakov: mag. Andrejka Fatur Videtič, Lea Kovač, mag. Cveto Uršič, mag. Aleksandra Tabaj, Dominik Presen, mag. Tatjana Dolinšek, Damjan Žnidarčič, Čedomir Fabjan, Tanja Hočever in Janez Vidmar.

Simpozij je zaključila Stanka Tutta z Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, ki je spregovorila o predlogu zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov.

Ob simpoziju je izšel tudi zbornik z naslovom ZAPOSLOVANJE INVALIDOV MED POLITIKO IN PRAKSO. ●

Tanja Hočever

Simpozij v Portorožu, 3. - 4.11.2003

SKRB ZA INTEGRACIJO INVALIDOV V KULTURNO ŽIVLJENJE – REVUJA PEVSKIH ZBOROV DRUŠTEV INVALIDOV ZDIS

Skupinska slika iz 6. revije pevskih zborov DI ZDIS, Šentjur pri Celju, 31.05.2004

Prva revija pevskih zborov društev invalidov Zveze delovnih invalidov Slovenije je bila organizirana leta 1999 v počastitev 30. obletnice delovanja Zveze delovnih invalidov Slovenije, naslednje leto pa je postala tradicionalna.

Letošnja revija je bila tako že šesta. Vsako leto je organizirana v drugem kraju v sodelovanju z društvom invalidov, ki ima pevski zbor, pod pokroviteljstvom občine in s sofinanciranjem Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti. Revije so bile že na Vrhniki, Zagorju ob Savi, Dravogradu, Novi Gorici in Ptujju. Letos (2004) jo je Zveza delovnih invalidov Slovenije organizirala v sodelovanju z

Medobčinskim društvom invalidov Šentjur dne 31.5.2004 v OŠ Hruševac - Šentjur v Šentjurju pri Celju.

Nastopilo je 12 pevskih zborov iz 11 društev invalidov in sicer:

- 1) Rifniški nonet, Medobčinsko društvo invalidov Šentjur
- 2) Skupina VESELE KMETICE, Medobčinsko društvo invalidov Šentjur
- 3) Invalidski ženski pevski zbor Društva invalidov Dravograd
- 4) Mešani pevski zbor Društva invalidov in društva upokojencev Radlje ob Dravi MAVRICA

- 5) ŽENE IZ DORNBERKA, Društvo invalidov Dornberk
- 6) Ženski pevski zbor Društva invalidov Zagorje ob Savi
- 7) Vokalna skupina Rimljanke, Društvo invalidov Rimske Toplice
- 8) Mešani pevski zbor Društva invalidov Vrhnika
- 9) Ženski pevski zbor KLASJE, Društvo invalidov Muta
- 10) Mešani pevski zbor Društva invalidov Lenart
- 11) Ženski zbor pevskega društva invalidov in upokoencev Logatec
- 12) Moški pevci Medobčinskega društva invalidov Ptuj

Letos smo pogrešali dva pevska zbora, ki se zaradi neodločljivih drugih obveznosti, letošnje revije nista mogla udeležiti.

Skupaj je tako nastopilo 166 pevcev. Vsak pevski zbor je nastopil z dvema pesmima, na koncu pa so vsi skupaj pod vodstvom pevovodje prof. Suzane Rožanc zapeli Ljudski: Sem šel, sem šel čez gmajnico in Ko b' sodov ne b'lo.

Uvodni govorniki so bili: župan Občine Šentjur Štefan Tisel, predsednik Medobčinskega društva invalidov Šentjur Ciril Lavbič ter predsednik Zveze delovnih invalidov Slovenije Miran Krajnc.

Vsi so poudarili pomen kulturnega ustvarjanja invalidov za vključevanje v družbeno življenje.

Pevci in njihovi spremljevalci so si lahko pred pevsko revijo ogledali tudi kulturne znamenitosti kraja revije in sicer: Ipavčeva hiša v Šentjurju, rojstna hiša blaženega Antona Martina Slomška na Slomu pri Ponikvi ter muzej - Južne železnice v Šentjurju.

Po končani pevski reviji je sledil ogled razstave ustvarjalnosti invalidov Medobčinskega društva invalidov Šentjur ter družabno srečanje ob obilo dobrotah, ki jih je pripravil Aktiv kmečkih žena iz Šentjurja.

Namen takšnega srečanja pevskih zborov je vzpodbuditi ustvarjalnost in kreativnost invalidov. 10. Standardno pravilo OZN za izenačevanje možnosti invalidov namreč govori, da se morajo invalidom zagotoviti možnosti, da izkoristijo svoje ustvarjalne, umetniške in intelektualne potenciale, ne le za lastno korist, temveč tudi za obogatitev svoje skupnosti, bodisi v urbanih ali podeželskih področjih. S pevsko revijo se uresničuje tudi 18. pravilo Standardnih pravil OZN za izenačevanje možnosti invalidov, ki govori o kulturi. Skladno s tem dokumentom omogočamo enakopravno vključevanje invalidov v kulturne dejavnosti in s tem je tudi v realnosti omogočeno socialno vključevanje in enakopravna obravnava invalidov.

Življenju moramo dati vsebino in ta vsebina je tudi smisel za glasbo, veselje do petja, ki se vsako leto zlije iz grl pevcev – invalidov iz naših društev invalidov.

Revija pevskih zborov je torej kulturni dogodek, ki pa je namenjen tudi spoznavanju, druženju, pa tudi osveščanju javnosti o sposobnostih invalidov. ●

Tatjana Bečaj

ORGANIZIRANJE USTVARJALNIH DELAVNIC IN TERAPEVTSKIH SKUPIN

Zveza delovnih invalidov Slovenije med svojimi posebnimi socialnimi programi že veliko let goji dejavnost ustvarjalnih delavnic in terapevtskih skupin v »Domu zdravja« v Radencih in tudi v apartmajih Zveze v Izoli. Vsako leto se zvrsti skupaj 16 pet-dnevnih ustvarjalnih delavnic in terapevtskih skupin.

To so prostovoljne skupine, katerih uporabniki so invalidi, ki imajo iste potrebe ali probleme in se srečujejo v delavnicah in terapevtskih skupinah, da bi si dajali oporo, izmenjavali informacije o dejavnostih in virih, ki so se pokazali za koristne pri reševanju problema. Število udeležencev na posamezno skupino je 8. Ti bivajo skupaj, vabljeni pa so tudi invalidi iz bližnjih društev invalidov, da dnevno obiskujejo program in v njem aktivno sodelujejo.

Namen programa je spodbuditi ustvarjalnost in kreativnost invalidov, zadovoljevanje potreb invalidov za pridobivanje in ohranjanje fizične kondicije in ohranjanje zdravja kot prispevek k povečevanju možnosti aktivnega vključevanja v življenje in delo na vseh področjih družbenega življenja, kar je cilj programa. Pomembno pa je tudi družabništvo. Ustvarjalne delavnice in terapevtske skupine vključujejo elemente socialnega dela, rehabilitacije, izobraževanja in usposabljanja, kjer so invalidi aktivni udeleženci. Invalid se večkrat počuti nekoristen in izgubljen. V delavnicah in terapevtskih skupinah jim pomagamo spodbuditi razvoj njihovih miselnih in čustvenih sposobnosti, da se vrnejo v svoje okolje z dodatno energijo in znanji za vključevanje v družbeno življenje in delo.

Skozi leta so se zvrstile različne ustvarjalne delavnice in terapevtske skupine: kvačkanje, ročna dela, obrezovanje drevja, pletenje, vezenje, makrame, literarno ustvarjanje, papirnate rože, suho cvetje, slikanje na svilo, pletenje košar, slikanje na steklo, izdelki iz lesa, šivanje gobelinov, zdrava prehrana, kleknanje, opletanje steklenic, kitajska kuhinja, usnjeni izdelki, izdelki iz das mase, zavijanje daril, likovno ustvarjanje, izdelovanje vizitk, izdelovanje rož iz najlon nogavic, izdelovanje pisanic, korektivna telovadba, joga, delavnica za invalide po možganski kapi, delavnica za invalide po srčni kapi, bioenergija in delavnica za invalide z osteoporozo.

Udeleženci so iz različnih slovenskih krajev – od Dolenjske do Gorenjske in od Obale do Koroške. So različnih starosti, različnih poklicev – skupno pa jim je to, da so invalidi.

Delavnice in terapevtske skupine so tudi zelo dobro sprejete v lokalnem okolju, saj se jih večkrat udeležujejo tudi domačini oz. sosedje in s tem povečujejo možnost integracije invalidov v življenje in delo.

Misel udeleženca: "Da je v petih dneh mogoče zelo veliko narediti, se odpreti drugemu in opogumiti še najbolj samega sebe? Seveda je mogoče, le hoteti je treba; pogledjte – pa še težko ni tako zelo. Tudi jaz odhajam veliko bogatejši." ●

Tatjana Bečaj

Iz razstave ustvarjalnosti invalidov DI ZDIS ob 30. obletnici ZDIS, 5. - 9.10.1999 v kongresni dvorani Mercurius v Ljubljani

Ustvarjalne delavnice "Slikanje na svilo" v Radencih, 8 - 13.6.2000, mentorica: Zofija Srda

---

POMOČ PRI ODPRAVLJANJU ARHITEKTURNIH OVIR IN DRUGIH OVIR V BIVALNEM IN DELOVNEM OKOLJU

Neodvisno življenje pomeni za invalide sposobnost sodelovanja v družbi – da lahko delajo, imajo družino, in drugo. Neodvisno življenje pomeni osvoboditev od izolacije ali od institucije, pomeni možnost izbrati, kje in kako živeti, sprejemati samostojne odločitve in sposobnost opravljati dnevne aktivnosti. Omogočanje neodvisnega življenja zahteva širok obseg raznoterih storitev. Zavedati pa se moramo, da ima vsak invalid edinstvene potrebe po različnih storitvah.

Dejstvo je, da so dohodki posameznika oz. družine z invalidom prenizki, kadar gre za izjemne situacije, ko želimo omogočiti invalidu neodvisno življenje, kot je na primer: odprava arhitekturnih ovir v stanovanju, prilagojeno standardom za invalide; prilagoditev prostora in opreme ter inštalacij v sanitarijih in stanovanju glede na posebne potrebe invalidov; odprava arhitekturnih ovir v ožjem bivalnem okolju, kot npr. namestitev dvigala, nabava goseničarja, izvedba klančine, ipd.; sofinanciranje pri nabavi »life – line« sistema; nabava posebne najnujnejše bivalne opreme za negibljive invalide, kot so prilagojeno ležišče, posteljna dvigala ipd...

Zaradi vsega zgoraj omenjenega na Zvezi delovnih invalidov Slovenije že vrsto let poteka posebni socialni program **“POMOČ PRI ODPRAVLJANJU ARHITEKTURNIH OVIR IN DRUGIH OVIR V BIVALNEM IN DOLOVNEM OKOLJU”** v okviru Komisije ZDIS za socialne in zdravstvene programe, ki obravnava prošnje društev invalidov za izjemne denarne pomoči invalidov v posebnih materialnih stiskah.

Cilj programa je pomoč pri vzpostavljanju enakih možnosti za zmanjševanje oz. odpravljanje izolacije in boljša kvaliteta življenja delovnega invalida.

Izjemna denarna pomoč je oblika sofinanciranja izvedbe projektov kot so:

odprava arhitekturnih ovir v stanovanju, prilagojeno standardom za invalide; prilagoditev prostora in opreme ter inštalacij v sanitarijih in stanovanju glede na posebne potrebe invalidov; odprava arhitekturnih ovir v ožjem bivalnem okolju, kot npr. namestitev dvigala, nabava goseničarja, izvedbe klančine ipd.; sofinanciranje pri nabavi life line sistema; nabava posebne najnujnejše bivalne opreme za negibljive invalide, kot so prilagojeno ležišče, posteljna dvigala ipd.; sofinanciranje nujnih ortopedskih in rehabilitacijskih pripomočkov nad standardom, ki ga priznava Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije in do katerih invalid ni opravičen niti po drugih predpisih; sofinanciranje zdravljenja v tujini in zahtevnejših zdravstvenih posegov ob hudih poškodbah in boleznih, česar ZZVS ne priznava ali pa prizna le delno, niti tega ne priznavajo drugi predpisi; drugi utemeljeni projekti.

Upravičenci do izjemnih denarnih pomoči so praviloma težji invalidi, ki so nezmožni za vsako pridobitno delo in nimajo višjih rednih dohodkov od višine denarne pomoči kot edinega vira preživljanja po Zakonu o socialnem varstvu ter nimajo nikogar s premoženjem ali rednimi dohodki, ki bi jih bil dolžan preživljati ali jim sicer pomagati po kriterijih o socialnem varstvu. Pri ugotavljanju upravičenosti do izjemne denarne pomoči se poleg ekonomskega položaja prosilca upoštevajo tudi druge okoliščine, ki utegnejo bistveno vplivati na odločitev o dodelitvi pomoči (lastništvo nepremičnin, stanovanjske razmere ipd.).

Predlog za dodelitev izjemne denarne pomoči poda prosilčevo matično društvo invalidov. Društvo je dolžno k utemeljenemu predlogu priložiti dokumentacijo o ekonomskem položaju prosilca, mnenje lečečega zdravnika in pristojnega centra za socialno delo.

Društvo invalidov je dolžno pritegniti k reševanju problemov

---

prosilca tudi drugo invalidsko zvezo, katere član je morda prosilec, občino in druge krajevne faktorje.

Komisija za socialne in zdravstvene programe po preučitvi individualnega primera in zahtevane dokumentacije – vloge in upošteva določbe Pravilnika Zveze in angažiranost lokalne skupnosti v kateri invalid živi, predlaga način reševanja in višino finančne pomoči.

Odobrena denarna pomoč se nakaže društvu invalidov, ki je pomoč predlagalo, prosilcu ali drugi osebi, ki je zadolžena za izvedbo projekta.

Predlagatelj je dolžan poskrbeti, da bo dodeljena denarna pomoč uporabljena namensko, strokovno in varčno.

V letu 2003 smo na takšen način pomagali 19 invalidom iz 15 društev invalidov, ki so prejeli izjemno denarno pomoč za primer požara, ureditve sanitarij, operacije v tujini, sofinanciranja stanarine, centralnega ogrevanja, za nakup kisikove jeklenke, negovalne bolniške postelje, za primer socialne stiske, sofinanciranje invalidskega dvigala, ortopedskih čevljev, prilagoditve kopalnice, sofinanciranja električnega invalidskega vozička, negovalne blazine, dvizne ploščadi, zdravil.

V letu 2004 smo izjemne denarne pomoči namenili že 8 invalidom. Sofinancirali smo 3 x izgradnjo hišnega dvigala, 2 x nakup kisikovega aparata, nakup negovalne postelj, nakup električnega invalidskega vozička in prilagoditev stanovanja. ●

Tatjana Bečaj

USPOSABLJANJE ZA AKTIVNO ŽIVLJENJE IN DELO

(Kako zaposliti delovnega invalida; vzpodbujanje osebnostne rasti - obvladovanje invalidnosti)

UVOD

Človek se je izoblikoval skozi šolanje izključno za življenje v družbi, zato je omejen na mentaliteto kolektiva. Navajen je sprejemati družbeno tradicionalno kulturo, ki je zožena na delovanje, na produciranje.

Če upoštevamo, da je človek v socializacijskem procesu vzgojen za delo in za ustvarjanje, potem bo optimalen človekov razvoj možen le v harmoniji obeh.

Integracija ljudi v družbi poteka v človekovi aktivni dobi preko delovne organizacije in lokalne skupnosti v okviru pravil teh institucij.

Invalidi so heterogena skupina. Kljub temu, da pogosto delijo enake izkušnje pri vključevanju v trg dela kot neinvalidni iskalci zaposlitve, je vendarle potrebno izhajati iz dejstva, da so kot skupina različni. Razlikujejo se glede na izobrazbo, izkušnje in pričakovanja. Dodatno k temu pa je potrebno upoštevati, da imajo zaradi svoje invalidnosti

še posebej potrebe oz., da se nekateri izmed njih soočajo še z dodatno diskriminacijo zaradi svoje invalidnosti (npr. invalidne ženske, starejši invalidi, ipd.)

Zavedati se moramo, da delodajalci želijo zaposliti polno usposobljenega delavca; ki bo v polni meri doprinašal k »dodatni vrednosti« pri njem.

USPOSABLJANJE - DELAVNICE

Med invalidi je največji odstotek delovnih invalidov. Pravne podlage za urejanje pravic te kategorije invalidnih oseb obstajajo, bolj kot na normativni ravni je vzrok za zaskrbljenost pri dejanskem uveljavljanju in uresničevanju pravic invalidnih oseb. Delovnega mesta, ki bi ustrezalo preostali delovni zmoglosti invalida, pogosto ni mogoče zagotoviti. Postopki, povezani z zmanjševanjem števila zaposlenih, praviloma pomenijo hud pritisk na tiste zaposlene, ki že imajo kategorijo invalidnosti, pa tudi na tiste, ki statusa delovnega invalida še niso pridobili, subjektivno pa se čutijo manj sposobne za delo zaradi poškodb, obolenj in tudi zaradi starosti.

Vedno bolj postaja očitno, da lahko invalidi zelo koristno prispevajo k narodnemu gospodarstvu, saj njihova zaposlenost zmanjšuje tudi stroške nadomestil za invalidnost in tudi revščino. Zaposlovanje invalidov je mogoče tudi poslovno utemeljiti, saj so pogosto dobro usposobljeni za opravljanje določenega dela. Korist delodajalcev je lahko tudi v povečanju števila zaposlenih z ohranjanjem zaposlitve za tiste, ki so postali invalidi, saj ohranijo dragoceno znanje, pridobljeno z delovnimi izkušnjami in usposabljanjem na delu. Invalidi na ovire ne naletijo le takrat, ko iščejo delo in ga skušajo obdržati. Tu mislimo na probleme, kot so dostopnost prevoznih sredstev, fizični dostop do zgradb in delovnih pripomočkov ter na dostop do strokovnega izpopolnjevanja, do tehnologij, ki invalidom olajšajo sodelovanje na delovnem mestu in v širši družbi.

Naslednji izziv so negativna stališča, ki jih še vedno izražajo mnogi ljudje, ker ne dojemajo, da invalidi lahko dajo in tudi zares dajejo pozitiven prispevek k našemu gospodarstvu in naši družbi. Vse preveč je ljudi, ki so pozorni samo na invalidnost, človeka pa ne vidijo. Izbira posameznih ukrepov posredovanja na trgu dela je odvisna od ciljev, ki jih določena politika države zastavlja. Vedno pogosteje se v praksi modernih držav poudarja geslo enake možnosti, ki brez dvoma pomeni politično enakost, zelo verjetno pa tudi enake možnosti v dostopu. Ker je dostop do položajev v sodobni družbi odvisen predvsem od znanja in sposobnosti, je enak dostop povezan z ukrepi potrebnega usposabljanja z javnimi finančnimi sredstvi, ki vključujejo tudi nadomestne ukrepe – za bolj prizadete večjo izbiro ukrepov. V ta krog spadajo šolanje, usposabljanje in priprava na zaposlitev. V nekaterih državah pa uveljavljajo še dodatne ukrepe, s katerimi se približujejo še nadaljnji stopnji gesla enakih možnosti, to je enakost končnih izidov.

Namen usposabljanj - delavnic je, udeležence pripraviti na zahteve delovnega okolja (delovna kondicija, vztrajnost, določena nova znanja), pomoč uporabnikom pri izbiri nadaljnje delovne kariere; učenje socialnih spretnosti ter komunikacije v skupini; »jačanje« posameznika.

Cilji programa: Spoznavanje samega sebe, lastnih potreb, čustev, razpoloženj; iskanje in vzpostavljanje svojega mesta v skupini; sprejemanje svoje prizadetosti; izboljšanje lastne komunikacije; povečanje posameznikove samozavesti, samopodobe; večje uveljavljanje posameznika; kvalitetnejše govorne sposobnosti; jasnejša vizija o lastnih zmožnostih; pozitivno reševanje konfliktnih situacij; jasnejša predstava o lastnih potrebah.

Uporabniki tega programa so še zaposleni invalidi ali pa invalidi iskalci zaposlitve, ki so prijavljeni na zavodu za zaposlovanje.

Program smo začeli z eno delavnico v sklopu usposabljanj in se nadaljuje do več delavnic in predavanj, ki so namenjeni samo tej ciljni skupini.

Pomembni deli programa so: naučiti se pridobiti povratno informacijo o izvršenem delu, naučiti se odzivati na kritiko, učenje tehnike reševanja problemov, naučiti se pridružiti pogovorom ob delu in pd.

Ker je poudarek na medsebojnem sodelovanju, in ne na tekmovalnosti; je ozračje v skupini sproščeno, to pa omogoča neobremenjeno ciljno učenje v skupini ter preizkušanje novih, učinkovitejših vedenjskih in komunikacijskih vzorcev. Posledično se komunikacija na delovnem mestu izboljša, klima med sodelavci pa je bolj sproščena in omogoča večjo ustvarjalnost posameznika.

Programi usposabljanj so seveda vpeti ter integrirani v lokalno skupnost.

Za lokalna okolja je značilno, da se ljudje med seboj poznajo, kar se lahko v določenih primerih izkaže kot prednost (lažje zaposlovanje) - na drugi strani pa ne (kar potem onemogoči zaposlitev v domačem kraju).

Program usposabljanj izvajajo strokovnjaki z različnih strokovnih področij: rehabilitacijski svetovalci, specialni pedagogi, psihologi, socialni delavci, sociologi, zdravniki,...

Psihosocialni program sestavljajo različne tematske delavnice, v katerih na podlagi vzpodbujanja skupinsko - dinamičnih procesov poteka socialno učenje v majhni skupini. Tako oblikujemo kohezivno skupino ter dajemo prostor za iskanje in preizkušanje različnih načinov komuniciranja, opazovanja ter zaznavanja, sodelovanje, načrtovanje ter razreševanje problemskih situacij.

Pri svojem delu uporabljamo vrsto različnih pristopov, metod in tehnik, pri njihovem izboru nam je pomembno predvsem kar najhitreje vzpostaviti pozitivno in sproščeno ozračje v mali skupini, ki kasneje dopušča in vzpodbuja dejavno »delo na sebi«.

Program traja kontinuirano skozi celo leto; po pet skupin do 30 oseb po dva dni do štirikrat na leto.

ZAKLJUČEK

Nezaposlenost delovnih invalidov je iz dneva v dan večja; institucionalno reševanje tega problema ni dovolj hitro; društva invalidov v lokalni skupnosti imajo velike možnosti pri pomoči iskanja zaposlitve za delovne invalide, saj lahko uporabijo osebne stike in znanstva.

Učinkovitost in uspešnost izvedenega programa pa ugotovljamo tako, da evalviramo zapisane cilje z vidika uporabnika – invalida na naslednje načine: preko

neformalnega pogovora z uporabnikom, kjer vprašanj nimamo vnaprej pripravljenih; preko intervjuja za katerega imamo predvidena splošna vprašanja in preko standardiziranega odprtega intervjuja (vprašalnika/anketa), kjer so vsa vprašanja opredeljena vnaprej. Zelo pomembno je, da vse, ki so vpleteni v izvajanje programa – uporabnike in izvajalce, vprašamo po njihovem mnenju o tem ali se je zgodilo kaj, česar niso pričakovali (tako pozitivni kot negativni vidik) ●

Tanja Hočevar

ORGANIZIRANJE IN IZVAJANJE USPOSABLJANJ ZA DELO IN NEPOSREDNA POMOČ INVALIDOM

UVOD

Ena izmed oblik povečanja socialne integracije invalidov je posredno izobraževanje in usposabljanje prostovoljcev – poverjenikov, družinskih članov in lažjih invalidov.

Vključevanje lažjih invalidov v različne prostovoljne dejavnosti preprečuje njihovo socialno izključenost, osamljenost in občutek nepotrebnosti, omogoča jim ponovno osmislitev življenja, stik s sočlovekom in sploh polnejše življenje.

IZOBRAŽEVANJA OZIROMA USPOSABLJANJA PROSTVOLJCEV

Pri slehernemu invalidu bi morali vzpodbujati interes, da se spopade z lastnimi težavami, kajti od človekove volje, gibanja in ustvarjalnega dela je odvisno osebno počutje in zdravstveno stanje. Od posameznika je odvisno tudi, da kaj več naredi za lastno zdravje.

Vemo, da je občutljivost invalidov velikokrat večja od ostalih. Na drugi strani pa je tudi dejstvo, da so svojci prav tako občutljivi, kadar njihovo vloženo delo in trud ni cenjen. Zato pa morajo biti te osebe – prostovoljci (poverjeniki) usposobljeni za tovrstno pomoč – zgladitev odnosov v družini in usposobljeni tudi za pomoč invalidom v duševni stiski oz. za samopomoč.

Prostovoljni delavec lahko tudi obojestransko svetuje,

kadar gre za zgladitev odnosov v ožjem socialnem okolju (družini). Življenje v družini se zelo spremeni, ko eden izmed družinskih članov postane invalid. Pomoč in podpora, ki jo v začetku nudi cela družina, sorodniki in prijatelji, se sčasoma zmanjša ali celo izgine.

Na drugi strani pa težjim invalidom pomeni preprečitev osamljenosti in nenadno izključenost iz socialnega okolja, ki potrebujejo zlasti sočutno oporo nekoga, ki jim stoji ob strani, ko popustijo ali ni več njihovih nekdanjih socialnih vezi ter jim tako pomagajo k bolj kakovostnemu življenju.

Invalidnost povzroča duševno stisko in konflikte v okolju, pojavljajo se vedenjske motnje in tudi klicanje na pomoč z namišljeno boleznijo, to se vse bolj stopnjuje; in končno res postane problem, ki naravna invalidovo življenje v zanj neugodno smer.

Z izgubami duševnih sposobnosti se zmanjšuje občutek lastne vrednosti, zadovoljnosti in zaupanja vase. Porajajo se številna vprašanja o lastnih sposobnostih in strah pred morebitno nesamostojnostjo ter odvisnostjo od drugih. Počutijo se sami, nepotrebni, odvečni, osamljeni in zavrženi. V takih kritičnih trenutkih je pomoč kogarkoli nenadomestljiva – ali je to prostovoljec ali družinski član,... Za takšne primere pa morajo biti le-ti usposobljeni.

Bolečina je delež vsega živega. Bolečina je signal, da je s telesom ali z duševnostjo nekaj narobe. Vsaka bolečina

pa vsebuje tudi energetski naboj za reševanje iz zagate. Življenjske udarce dobiva vsak človek. So najbolj trdovraten in težaven del človeškega trpljenja. V resnici se v človekovem življenju neštetokrat pokaže, da se je neka stvar, ki je bila videti kot nesmiseln življenjski udarec, pozneje izkazala za pogoj pri doseganju velike osebne ali družbene vrednote, ki je daleč presegala ceno tedanjega trpljenja.

Za kvaliteto življenja invalida je najpomembnejši socialni stik z ljudmi, ki znajo poslušati in slišati govorno besedo. Za kvaliteto življenja invalida ima socialni stik z ljudmi vrednost le, če se pogovarja z ljudmi z enakim (najmanj podobnim) vrednostnim sistemom, s katerimi se je mogoče pogovarjati na »isti valovni dolžini«. Temeljni socialnega stika so: govoriti – poslušati – slišati – razumeti. Sozvočje torej, ki je možno med ljudmi z enakim znanjem in zlasti podobnega vrednostnega sistema.

Socialni stik, ki je drugačen od opisanega, je konvencionalen in površen, moteč in znižuje kvaliteto življenja, lahko pa celo izzove konflikt, ki je že ne kvaliteta življenja.

Na usposabljanjih prostovoljcem poskušamo približati pomen obiskov na domu:

- pogovor z nepokretnim oziroma polpokretnim invalidom o težavah, ki ga bremenijo:
  - težave so lahko samo psihične narave in s pogovorom marsikdaj pripomoremo k izboljšanju počutja
  - težave pa so lahko tudi resne, ki bremenijo invalide, ki so nastale zaradi slabe oskrbe, zaradi gmotnega položaja, zaradi neustreznih stanovanjskih razmer
  - težave so lahko zaradi pomanjkljive zdravstvene nega
  - težave so lahko zaradi slabe osebne nege
  - težave so lahko zaradi konfliktne situacije v družini
- Težave mnogokrat nastajajo, ker je invalid sam med štirimi stenami in ni nikogar, ki bi se pogovarjal z njim, ga informiral o stvareh, ki ga zanimajo.
- Invalidu manjka najosnovnejših informacij, ker nima časopisov in ne revij, ki so drage in si jih ne more kupiti (zbiranje revij na društvu invalidov za tiste, ki si jih sami ne morejo kupiti).
- Veliko je zadev, ki jih prostovoljni delavec lahko sporoči društvu ali pristojni ustanovi, kadar je rešitev problema odvisna od institucije, ki je dolžna skrbeti za invalidsko varstvo.
- Veliko večji prostor pa imamo pri premagovanju psihičnih težav, ki izvirajo iz prizadetosti zaradi invalidnosti, bolezni. Tukaj je vseobsežna naloga, da pomagamo, da se invalid najde, torej da preostale fizične in psihične sposobnosti dobro koristi v vsakdanjem življenju.

Poleg teh osnovnih dispozicij pa jih za njihovo delovanje seznanjamo s pristojnostmi ustanov, ki skrbijo za invalide. Tvrstno laično delovanje pa bo bogato, če se bomo povezovali s Centri za socialno delo, ki delujejo v občinah in ki nam lahko v mnogočem z nasveti pomagajo.

Namen in cilj programa je izobraževanje in usposabljanje prostovoljcev za opogumljanje in krepitev samozavesti invalidov; podpora, izobraževanje in pomoč skrbnikom in svojcem invalidov; usposobiti prostovoljce za pomoč težkim invalidom za njihovo neodvisno življenje in njihovo socialno integracijo, saj občutek osamljenosti, zapuščenosti poslabšuje psihofizično kondicijo in jemlje voljo do življenja.

Cilj programa je, da bi udeleženci usposabljanja osvojili osnove svetovalne metode urejanja medosebnih odnosov v družinah z invalidom, med partnerji in člani družine.

Potrebno je seznaniti prostovoljce s sociološkimi, pravnimi in socialnopsihološkimi aspekti družinskega življenja. Potrebno je prilagoditi metodo svetovanja potrebam, vrsti in obsegu družinskih problemov, kakor tudi samemu stiku družinskega življenja.

Pri tem programu gre za seznanitev prostovoljcev z različnimi vrstami invalidnosti in različnih potreb, ki iz tega izhajajo (osebe z motnjami v razvoju in njihove družine, staranje in starost, stiska in težave ljudi v tretjem življenjskem obdobju, invalid in družina, prehrana (starejših) invalidov, telesna in duševna aktivnost, najpogostejše bolezni v starosti, osnove nege bolnika).

Cilj programa je, da udeleženci usposabljanja (prostovoljci – poverjeniki, družinski člani in invalidi sami) pridobijo naslednja znanja in veščine:

- sprejmejo svojo invalidnost in pridobijo tiste spretnosti, ki jih potrebujejo za premagovanje ovir
- dosežejo najvišjo možno raven osebnega razvoja
- pridobijo socialne veščine in se pripravijo na neodvisno življenje
- pridobijo praktično pomoč pri integraciji v družbo in pri premagovanju problemov, s katerimi se srečujejo v življenju
- dobijo osnovne informacije o duševnih sposobnostih v starosti (poudariti pomen raznovrstnih dejavnosti, ki so ključ k izboljšanju duševne sposobnosti – razni tečajji, ročna dela, računalništvo in druge oblike izobraževanja, družabne igre, branje knjig, časopisov, ogled razstav,...)
- dobijo osnovne informacije o duševni stiski, s katero se srečujejo invalidi, ne samo zaradi svoje invalidnosti, ampak tudi ob izgubi partnerja, prijatelja, spominskih

motnjah, težavah mišljenja, preselitvi v dom starejših občanov,...

- dobijo osnovne informacije o duševnih motnjah (gre za duševne spremembe, ki bistveno vplivajo na kakovost življenja in lahko onemogočajo samostojno življenje).
- dobijo osnovne informacije o demenci (starostna slabitev razuma)
- dobijo osnovne informacije o depresiji, shizofreniji, manično depresivni psihozi

Usposabljanje poteka v obliki predavanj, pogovorov, individualnega dela in dela v skupinah.

ZAKLJUČEK

Invalidnost družinskega člana vselej prinaša v družinsko skupnost zahtevo po določeni prerazporeditvi vlog; kdo bo prevzel največji delež skrbi zanj, kdo se bo moral čemu odpovedati, kdo bo morda prikrajšan za pozornost in oporo drugih. Vse to prestrukturiranje v družini sprejemajo ostali člani z različnimi občutki in različnimi odzivi. Z različno delitvijo vlog je v družini povezana tudi razporeditev moči.

V družini z invalidnim članom je v marsičem treba spremeniti interese, navade, celo življenjske cilje in perspektive ostalih družinskih članov.

Poklicno socialno delo ne more in nikoli ne bo moglo razvijati svoje dejavnosti v tolikšnem obsegu, da bi povsod, kjer ljudje živijo in delajo, preprečevalo nastajanje problemov in sodelovalo pri njihovem razreševanju.

Iz tega videnja je prostovoljno socialno delo, zlasti pri invalidih neprecenljive vrednosti. Izkušnje kažejo, da je mimo ustanov in na nepoklicni podlagi mogoče organizirati številne oblike skrbi za ljudi, ki včasih veliko bolj kot profesionalne, ustrezajo potrebam ljudi. Že zelo mala in skromna pozornost včasih pomeni veliko pomoč nepokretnemu invalidu.

Naša naloga pri tem ni prevzemati delo, ki ga morajo opravljati institucije, ampak je delo naših prostovoljcev nujno, odzivnost na pomoč je hitrejša zaradi dobrega poznavanja življenjskega okolja invalidnih oseb. ●

Tanja Hočever

Udeleženci 4. delavnice na 2-dnevnem usposabljanju za delo in neposredno pomoč invalidom v Termah Olimia, 16-17.4.2004.

Udeleženci 2-dnevnega usposabljanja za aktivno življenje in delo v Termah Čatež od 8-9.5.2004

